

Fiskväg vid Bjevröds kvarndamm

Slutredovisning av anläggning av fiskväg vid Bjevröds
kvarndamm till förmån för Ringsjöns, Kvesarumssjöns
och Kvesarumsåns öringbestånd

RAPPORT 2003-5

Innehållsförteckning

	<u>Sida</u>
1. Sammanfattning	3
2. Bakgrund	3
<i>Kvesarumsån</i>	3
3. Fiskvägens syfte	4
4. Förväntad effekt	4
<i>Öring</i>	4
<i>Flodpärlmussla</i>	4
5. Vandringshinder och åtgärder	5
6. Fiskvägens livslängd och underhåll	5
7. Ekonomisk redovisning	6
8. Informationsspridning	6

Kontaktpersoner

Denna slutredovisning har sammanställts av Ebba Trolle (0415-18004, ebba.trolle@horby.se), Hörby kommun hösten 2003.

Huvudman för projektet är miljöchef Rune Brandt (0415-18313, rune.brandt@horby.se), Hörby kommun.

Projekteringen har gjorts av John Persson, Naturcentrum AB.

Anläggandet av fiskvägarna har initierats av Miljökontoret i Hörby kommun som sökt och beviljats medel av Region Skåne och Fiskeriverket via Länsstyrelsens statsbidrag till fiskevårdsåtgärder. Parterna står för 50 % av styrkta utgifter, dock högst 125 000 kr vardera.

1. Sammanfattning

Kvesarumsån hyser utmärkta reproduktions och uppväxtlokaler för öring, men i huvudfåran finns två definitiva vandringshinder i form av två gamla kvarnanläggningar i Ludvigsborg och Bjevröd. Miljökontoret i Hörby kommun har under hösten 2003 åtgärdat båda dessa hinder, och i denna rapport redovisas anläggningen av fiskvägen vid **Bjevröds kvarndamm**. Fiskvägarna har utformats så att både fisk och övrig vattenlevande fauna har fri passage förbi kvarndämnena. Anläggningen är gjort i form av två ”nya” bäckfåror i natursten vid sidan av dämnena. Syftet är att förbättra förutsättningarna för god reproduktion och tillväxt för insjööringpopulationerna i Ringsjön och Kvesarumssjön. Även den stationära bäcköringen, som kan drabbas hårt av lågflöden under torrsomrar, kommer att gynnas av kunna vandra fritt i vattensystemet.

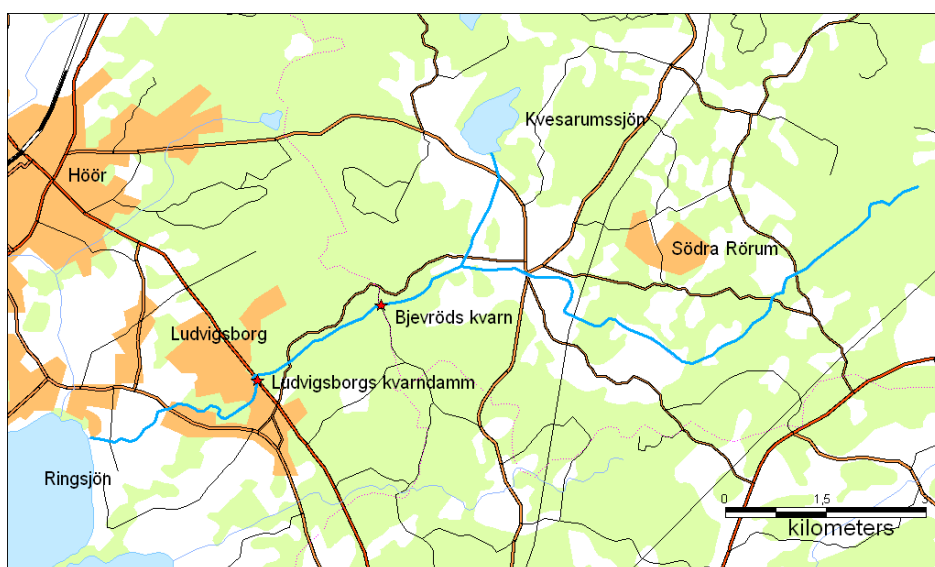
2. Bakgrund

Ringsjön är med sina 3660 hektar en av Skånes största sjöar. Till sjön rinner ett flertal vattendrag som generellt har mycket fina strömvattenmiljöer och som hyser stationära öringbestånd. Av de fyra vattendragen av störst betydelse för Ringsjöns öringbestånd så har alla länge haft mer eller mindre definitiva vandringshinder nära sjön. Öringen har därmed stängts ute från mer än 90% av sina föryngringsvatten. Resultatet av detta är att populationen vandrande Ringsjööring är liten och sårbar.

Kvesarumsån

Kvesarumsån är näst efter Hörbyån Ringsjöns största tillflöde. Dess vatten mynnar i nordöstra delen av östra Ringsjön och passerar på sin väg Kvesarumssjön, Södra Rörum och Ludvigsborg. Åns karaktär är i likhet med Hörbyån och andra tillrinnande vattendrag till Ringsjön, strömmande med hårda bottnar och mycket sten, och det är endast på några väl avgränsade sträckor i jordbruksbygden som vattendraget är rensat och ändrat av människan.

Vattenmiljön uppfyller med god marginal alla de krav på en god uppväxt- och reproduktionslokal som öringen ställer. Här finns rikligt med kallt strömmande vatten, produktiva steniga bottnar och sträckor med lekmaterial. Vattenkvaliteten är också god. Det som troligtvis begränsar öringens tillväxt i antal är den låga vattenföringen under torrsomrar. Det har observerats insjööringlek i Kvesarumsåns nedre delar. Sannolikt är det så att en del av de stora insjööringar som fångas i Ringsjön härstammar från Kvesarumsån.

Vid Ludvigsborgs- och Bjevröds kvarndammar finns definitiva vandringshinder som nu är åtgärdade. Ca 20 km å- och bäcksträcka har nu öppnats upp för Ringsjööringen.

3. Fiskvägarnas syfte

Fiskvägarna öppnar upp Kvesarumsån så att det blir *fri passage* i vattensystemet för fisk och övrig fauna. Som framgår av beskrivningen ovan finns det i Kvesarumsån med tillflöden goda förutsättningar för en vandrande population Ringsjööring.

Insjööring redo att vandra upp i de mindre tillflödena för att leka.

Lågflödesperioden sommartid som idag påverkar den stationära bäcköringen negativt har inte samma effekt på en vandrande population öring. Den vandrande öringen lämnar vattendraget efter ett till två års tid för att tillväxa i sjön eller havet. Därifrån återvänder den sedan efter betydande tillväxt redan efter ett par år för att leka i sin uppväxtmiljö. Om vandringsmöjligheter finns begränsar vattendraget i sig varken örings storlek eller antal.

4. Förväntad effekt

Öring

När fiskvägarna öppnar Kvesarumsån för Ringsjööringen ökar chanserna för den hårt ansträngda Ringsjööringens tillväxt. Förhoppningen är att fiskevård i Kvesarumsån och andra tillflöden till Ringsjön ska åter skapa ett stort bestånd av storvuxen Ringsjööring.

Ringsjööringens fortsatta utveckling i Kvesarumsån är, efter iordningställandet av fiskvägarna, upp till öringen själv. En del av den stationära bäcköringen kommer att vandra ut i Ringsjön och Kvesarumssjön för att växa till, och en del av insjööringen kommer att finna nya leklokaler i Kvesarumsån och dess tillflöden. De insjööringar som passerar dämmena och lyckas med sin reproduktion längre upp i systemet ger i sin tur upphov till många nya insjööringar. När sedan den ”nya” generationen insjööring påbörjar sin återvandring till lekplatserna, förväntas populationen vandrande öring öka snabbt. Det dröjer dock minst tre, fyra år innan man kan se ett tydligt resultat av leken i ån 2003.

Flodpärlmussla

Flodpärlmusslan hör till de mest hotade blötdjuren (molluskerna) i våra vatten. Den tål varken förorening, föroreningar eller kraftiga vattenregleringar. Beståndet i södra Sverige har halverats sedan sekelskiftet, och den förekommer i allt färre vattendrag. Arten påträffas sällsynt i de flesta landsdelar, men antalet platser med föryngring är få. Vattenmiljön och förutsättningarna för flodpärlmusslan är goda i Kvesarumsån och i samma vattensystem, nedströms Ringsjön, finns dokumenterade bestånd. Flodpärlmusslan är beroende av öringen då den tillbringar stor del av sitt larvstadium som parasit på öringen. Det är även detta parasitiska levnadssätt varigenom musslan kan sprida sig till nya vatten och framför allt upp i vattendragen. Att öppna fria vägar för en vandrande öring är alltså i samma utsträckning en hjälp åt flodpärlmusslan.

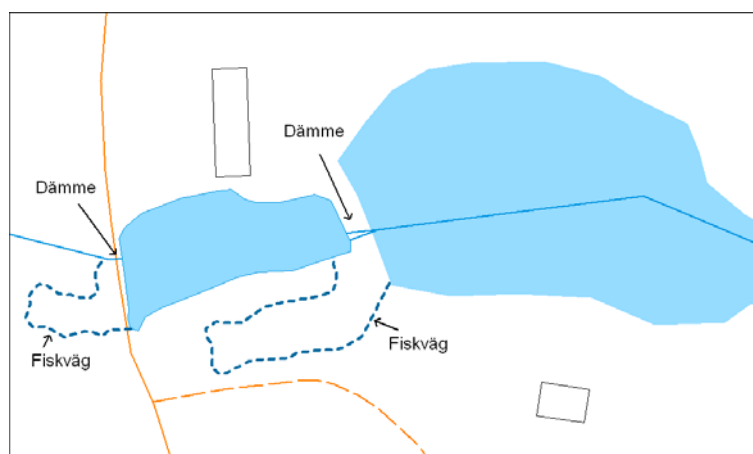

*En flodpärlmussla kan bli 150 år gammal, men långt ifrån alla individer förökar sig. För sin föryngring är musslan beroende av ör-
ing.*

5. Vandringshinder och åtgärder

Vid Bjevröds kvarn, mellan Ludvigsborg och Södra Rörum, finns två sammanhängande kvarndammar som uppstås av vars en dammvall. Här är således två vandringshinder på samma lokal. Varje dammvall har ett fall på ca 2 m, så den totala fallhöjden är drygt fyra meter och fisk och annan bottenfauna kan omöjligt passera uppströms. Turbinen är i dagsläget inte i bruk.

Förbi varje dammvall har en fiskväg anlagts som en naturlig, meandrande bäckfåra vid sidan om kvarndammarna. Bäckfårans fall är max 2 % och bäckfårans längd har anpassats till kvarndämmets fallhöjd. Totalt är fiskvägarna tillsammans ca 200 m långa. Stor vikt har lagts vid att med fiskvägarna efterlikna naturliga strömningsförhållanden och vattendragets utseende i övrigt. Det material som har använts är natursten och täta lerhaltiga massor. Utskovet till fiskvägen har utformats så att lägsta vattenföring garanteras att gå i fiskvägen. Avtal om att i första hand släppa vatten till fiskvägen, och inte till turbindrift, har upprättats mellan Hörby kommun och markägarna.

Tidigare har hela Kvesarumsåns flöde passerat två fördämningar. Fiskvägarna har utformats som två meandrande bäckfåror söder om dammarna. Lägsta vattenföringen garanteras nu att gå via fiskvägarna.

6. Fiskvägens livslängd och underhåll

Det som kan begränsa fiskvägens livslängd är t.ex. erosionsskador, sättningar i marken eller sprickor och läckage. Den första tiden efter anläggandet är den mest kritiska, innan marken har satt sig och ny vegetation har hunnit etableras. Fiskvägarna har gjorts i naturmaterial och utformats på ett sätt som ger så god hållbarhet som möjligt. Om inget oförutsätt händer kommer det inte att vara några underhållskostnader för fiskvägarna framöver.

Vänster: Nedre överfallet vid vägen. Fallet är ca 2 m och utgör en stor utmaning för vandrande fisk.

Höger: Den nya bäckfåran mynnar strax intill det gamla överfallet. Överfallets flöde kommer på så sätt att tjäna som lockvatten till fiskvägen.

7. Ekonomisk redovisning

Miljökontoret i Hörby kommun har sökt och beviljats medel för projektet från Region Skåne (i egenskap av markägare) och Länsstyrelsens statsbidrag till fiskevårdsåtgärder (Fiskeriverket). Parterna svarar för vardera 50 % av kostnaderna, dock som mest 250 000 kr totalt.

Projekteringen är gjord av fiskeribiolog John Persson, Naturcentrum AB. Entreprenaden upphandlades enligt Lagen om offentlig upphandling 6 kap. För anläggningsarbetet anlätades entreprenadfirman L-Schakt AB. Angivna belopp är exklusive mervärdesskatt. Den totala kostnaden för projektet är **249 220 kr**.

Anläggningskostnad (kr)	186 070
Projektering	45150
Informationstavla	18 000
Summa	249220

8. Informationspridning

I anslutning till fiskvägen kommer en informationsskylt om fiskvägarnas funktion och öringens ekologi att sättas upp. Området är mycket välbesökt tack vare förbipasserande vandringsleder och närheten till Bjevröds fiskedammar. Allmänheten har även informerats om projektet via Skånska Dagbladet.

Färdigställd fiskväg. Stor vikt har lagts vid att efterlikna åns naturliga karaktär.